

УДК 398.332.1(497.11)“1937”(093)
271.222(497.11)-536.5(497.11)“1937”(093)

Марко Перућ
Историјски архив Београда
marko.peric@arhiv-beograda.org

Критичко издање историјске грађе

Спасовданске литије у Београду, 10. јуна 1937. године*

Спасовдан, односно Вазнесење Господње, је крсна слава града Београда. У питању је клизни празник који се обележава 40 дана после Васкрса и увек пада у четвртак. Верује се да га је као градску славу установио још деспот Стефан Лазаревић када је Београд прогласио престоницом своје државе. У модерној српској историји слављење Спасовдана у Београду везује се за протеривање Турака из града и изградњу цркве Вазнесења Господњег (Вазнесењска црква) 1863. године. Ипак, овај празник није тада постао званична градска слава, нити је крајем 19. и почетком 20. века било организованог обележавања овог празника у главном граду. Прослава градске славе у облику у коме се практикује данас установљена је 1932. године на иницијативу председнике градске општине Милутина Петровића, у договору са Патријархом Варнавом.¹ Као централни елемент прославе установљена је спасовданска литија, свечана поворка која се у одређеној формацији, утврђеном трасом креће улицама града. Заједно са литургијама које се служе у Вазнесењској цркви и другим црквама поред којих литија пролази, ова поворка чини церемонију обележавања крсне славе, у којој су поред званичним програмом утврђених елемената поворке позвани

---

* Документ се налази у фонду „Радничка комора – Београд“ у Историјском архиву Београда, ИАБ-477-К40

¹ Детаљан опис прве спасовданске литије може се наћи у јунском броју *Београдских општинских новина*: „Витешки Београд, жижа југословенске мисли, вечити чувар и горди спасилац Западне Европе, на најсвечанији начин прославио је своју славу Спасовдан“, *Београдске општинске новине*, јун 1932. У овом часопису је сваке наредне године излазио извештај са Спасовданских литија и кроз те текстове се могу пратити промене у програму обележавања славе. Текстови су употпуњени и фотографијама на којима можемо видети како су изгледале поворке.

да учествују сви грађани Београда. Српска православна црква наводи да је литија посебно јавно и заједничко богослужење, или део веће богослужбене целине, који се састоји из процесције и одговарајућих молитава које је прате. Спасовданске литије у Београду настављене су 1993. после 46 година паузе и данас се сматрају од стране Српске православне цркве као наставак традиције утемељене у време деспота Стефана Лазаревића.²

Документ који овом приликом представљамо је позив градског поглаварства, односно председника градске општине, упућен београдским друштвима, организацијама и установама да учествују у спасовданској литији 10. јуна 1937. године. Издат је 1. јуна, потписао га је градоначелник Влада Илић и састоји се из 3 странице. На првој је објашњен значај Спасовдана за Београд и његове грађане. На самом почетку је стављено до знања да су на свечаност позвани „сви грађани наше престонице без обзира на вероисповест и професију“ и да је литија прилика да се искаже осећање поноса, солидарности и љубави према народу и отаџбини. Главни део документа чини друга страна, где је детаљно приказан ред поворке, који је заправо редослед учесника (корпорација) у литији подељених у 14 група и унутар њих разврстаних у колоне. Ред поворке се заправо чита као шематски приказ улице на којој стоје учесници, а текст је исписан унакрсно тако што су називи корпорација писани нормално, с лева на десно, а положаји на којима стоји ланац ватрогасаца, чираци и рипиде и слободан простор између поворке и тротоара писани су од доле на горе. Задња страна документа садржи упутства за образовање поворке где је објашњено на ком делу одређених улица корпорације заузимају своје почетно место. Овде видимо да је био обезбеђен и одређени број општинских чиновника који су били задужени да све учеснике спроведу до њиховог места у поворци.

Документ који је пред нама расветљава нам контекст у коме су градске власти тридесетих година прошлог века посматрале положај и значај југословенске престонице и начин на који су желели да прославе историјску улогу која је Београду дата као главном граду нове, велике, вишенационалне државе. Ту нам је од посебне важности главни део документа, ред поворке, у коме можемо видети како су градске власти одредиле положај у литији друштвима, организацијама и установама за које су сматрали да су достојни да увеличају свечаност градске славе. Документ нам говори и да је посвећена велика пажња да се установљени поредак свечаности одржи уз велики број редара, општинских чиновника и ватрогасаца и да је уложен напор да целокупан догађај буде достојанствен и прикладан слави престонице у којој је организован.

---

² „Слава Града Београда: Спасовданска литија“, на званичној интернет презентацији СПЦ: http://www.spc.rs/sr/slava_grada_beoграда_spasovdanska_litija_0 (24.1.2022).

ГРАДСКО ПОГЛАВАРСТВО

БЕОГРАД

1. јуна 1937 год.

Београд.

Б Е О Г Р А Д.

Поштујући своје светле традиције од неколико векова, Београд ће и ове године свечано прославити своју славу Спасов дан, 10 јуна.

Тога дана сви грађани наше престонице без обзира на вероисповест и професију треба да се сврстају у величанствену Спасовданску поворку и да манифестују своје осећање поноса као Београђани, своју непоколебљиву солидарност и љубав према народу и отаџбини. На дан своје заједничке славе сви Београђани, верни традицијама и прошлости свога историског и славом увенчаног града, треба да даду виднога израза своје грађанске свести и неодољиве воље да Београд, као срце и глава наше земље, буде увек и у будућности достојан своје историске улоге у прошлости.

Општина града Београда уз сарадњу свију наших националних, културних, просветних и хуманих друштава и организација, жели да се на Спасов дан, прослави Христовог вознесења, заједничка вера свега Београда у светлу будућност нашега града и нашега народа уздигне до престола Свемогућег као заштитника свију племенитих напора за победу добра и срећу човечанства.

Општина престоног града позива сва београдска друштва и организације да на Спасов дан, у својим организованим редовима и под својим заставама, продефилирају улицама нашег поноситог града и манифестују своју веру у Бога, своју љубав према нашој заједничкој прошлости, своју несаломљиву одлуку за стварањем наше заједничке и лепе будућности.

По утврђеном распореду Спасовданска поворка ће кренути са раскршћа улица Немањине, Милоша Великог, ка улици Краља Милана, на Престолонаследников трг, улицом Кнеза Михаила до Саборне цркве.

Најдаље до 9,30 часова све организације треба да буду на својим местима која ће бити обележена и до којих ће их доводити одређени редари.

Поворка се креће тачно у 10 часова.

Нека на Спасовдан сви грађани и грађанке Југословенске престонице узму пуног и живог учешћа у манифестацијама на дан своје заједничке славе.

Претседник градске општине,
Влада Илић

РЕД ПОВОРКЕ

Ред	Број			КОРПОРАЦИЈА
I				Крст и барјак Вознесења
II	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А		Државне заставе (2. са грбом Београда)
	2			Војна музика
	3			Почасна чета
	4			Браниоци Београда
	5			Носиоци Карађорђеве Звезде
	6			Четници
	7			Соколи
	8			Скаути
	9			Певачко друштво „Карађорђе“
	10			Свештенство
III	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А		Ђаци основних школа (4 разреда)
	2			Музика шофера О. Г. Б.
	3			Ученице женских гимназија
	4			Ученици мушких гимназија и реалке
	5			Певачко друштво „Никола Тесла“
	6			Свештенство
	7			Женска учитељска школа
	8			Мушка учитељска школа
	9			Државна Трговачка Академија
	10			Средња техничка школа
	11			Женске радничке школе
	12			Грађанске и ниже стручне школе
	13			Музика соколског друштва Београд VIII
	14			Железничка школа
IV				Певачка друштва
V				Добровољна ватрогасна чета
VI	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Студенти теолошког факултета
	2			Црквени барјаци
	3			I Београдско певачко друштво
	4			Ђакони
	5			Свештенство
	6			Протојереји
	7			Преосвећена г. г. Архијереји
VII	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Амблем Патријаршије
	2			4 ђакона
VIII	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Небо са Њ. Светошћу Патријархом
	2			Изасланик Њ. В. Краља
	3			Претседник општине и градско веће
	4			Претставници Краљевске владе
	5			Претставници Сената и Народне скупштине
IX	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Претставници Државног савета, Касационог суда, Главне контроле и осталих државних надлештва
	2			Црквено-општински савети и одбори
X	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Ратни инвалиди
	2			Савез ратних добровољаца Краљевине Југославије
	3			Резервни официри и ратници
	4			Народна одбрана
	5			Јадранска стража
XI				Музика Малолетника
XII	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Хумана и патриотска друштва
	2			Удружења и корпорације са заставама
XIII	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Чиновници београдске општине
	2			Грађанство
XIV	1	С Л О Б О Д А Н П Р О С Т О Р Д О Т Р О Т О Р А	Л А Н А Ц В А Т Р О Г А С А Ц А	Војна музика
	2			Пешадија

СПАСОВДАНСКА ЛИТИЈА

Поворка се образује у Немањиној ул. од Министарства војног до Славије.

Све корпорације треба да заузму у тој улици за њих одређена места која ће им одређени чиновници иоказати. Заузимање места за групе од I до V до 9,15 а остале групе најдаље до 9,30 часова пре подне.

1) Група VIII под 3, 4 и 5 заузеће одређена места код Министарства грађевина, а приступ из ул. Кр. Наталије и Масарикове.

Приступ Немањиној улици само из Кр. Милана улице.

2) Група II од хотел „Лондона” на одређено место до ул. Адмирала Гепрата.

3) Група III од 1 до 5 заузима простор од ул. Адмирала Гепрата поред Мин. војног. Приступ од хотел „Лондона” до ул. Зринског.

4) Група III од 6-14 улицом Зрињског (између официрског Дома и официрске задруге) у Немањину.

5) Група IV узима место средином Милошеве ул. преко пута Мин. грађевина.

6) Групе VI, VII и VIII под 1, 2, 3, 4 и 5 улазе у поворку код Вознесенске цркве.

7) Група IX заузима место на тротоару испред Државног савета до капије Мин. финансија одакле улази у поворку иза VIII групе.

8) Група X из Кр. Милана ул. кроз Гарашанинову у Немањину.

9) Групе XI, XII, XIII из Кр. Милана ул. кроз Милутинову у Немањину.

10) Група XIV из Кр. Милана ул. од Славије у Немањину.

На свим угловима улица: Кр. Наталије, Масарикове, Зринског, Гарашанинове, Кр. Милутина и код Славије на улазу у Немањину ул. биће одређени чиновници који ће корпорације одвести на одређено место.

Да би се одржао пристојан ред који одликује овој свечаности умољавају се учесници у поворци да се овога реда придржавају и да за време кретања поворке од 10 час. од Вознесенске цркве до Саборне у поворци НЕ ПУШЕ И НЕ РАЗГОВАРАЈУ.

Грађансиво се умољава да са тротоара при пролазу литије уђе у поворку на одређено место у поворци за грађанство.

За сва обавештења обратити се на тел. 28-735.